

Uzņēmējdarbības vide

Dibinot kontaktus ar japāņiem, lieti noder zināšanas par Japānas biznesa un kultūras vidi. Dažas raksturīgas iezīmes:

- 1) japāņi daudz laika velta lēmumu pieņemšanai, nereti pirms tam veicot plašu un padziļinātu situācijas izpēti;
- 2) japāņi uzskata, ka „klients ir karalis”, tāpēc apkalpošanai un atbildēm ir jābūt ātrām un atsaucīgām;
- 3) japāņi pievērš ļoti lielu uzmanību detaļām, kā arī personiskajām attiecībām; tāpēc meklē uzticamus un drošus sadarbības partnerus;
- 4) lielu kadru mainību japāņi uzskata par nelabvēlīgu faktoru investīciju veikšanai, un vēlas investēt tikai tajās valstīs, kuras ir stabilas un šķiet pievilcīgas arī no personisko attiecību viedokļa.

Uzsākot sadarbību ar Japānu, var vērsties Japānas Ārējās tirdzniecības organizācijā JETRO (Japan External Trade Organization), kas veicina ārējo tirdzniecību un sniedz atbalstu biznesa uzsākšanai Japānā.

Informāciju un atbalstu var saņemt no ES-Japānas Rūpnieciskās sadarbības centra (EU-Japan Centre for Industrial Cooperation).

Ārējās tirdzniecības nosacījumi

Līdz ar Latvijas iestāšanos Eiropas Savienībā (ES), Latvijai saistoša ir ES kopējā ārējās tirdzniecības politika un noslēgtie sadarbības līgumi.

Noskaidrot, kāda muitas tarifa likme noteikta konkrētai precei attiecībā uz tirdzniecību ar trešajām pasaules valstīm, kā arī vai šai precei ir paredzēti atvieglojumi, tai skaitā tarifu kvotas, var, izmantojot Eiropas Komisijas TARIC datubāzi (http://europa.eu.int/comm/taxation_customs/dds/cgi-bin/tarchap?Lang=LV), kura satur aktuālu informāciju par visiem ES muitas tarifiem, atvieglojumiem un ierobežojumiem katram preču kodam. Ja, norādot preču kodu (10 zīmes) un izcelsmes valsti, neparādās uzraksts "tarifu kvota" (*tariff quota*), tad šai precei tarifu kvota nav paredzēta.

ES un Japāna ir noslēgusi divus nozīmīgus savstarpējās atzīšanas līgumus:

1. ES – Japānas savstarpējās atzīšanas līgumus (*EU - Japan Mutual Recognition Agreement*) – paredz novērst tehniskās barjeras savstarpējā tirdzniecībā. Līgums darbojas četrām preču grupām: telekomunikāciju aprīkojumam, elektroprecēm, medicīnas un ķīmijas produktiem un paredz novērst preču dubulto kontroli, nodrošināt muitas procedūru atklātību un ātrāku preču laišanu apgrozībā. Līgums sedz apmēram 2,5 miljardus EUR vērtu savstarpējo tirdzniecību un paredz ietaupīt gadā ap 20 miljoniem EUR.

2. Līgums par savstarpējo sadarbību bezkonkurences pasākumu ieviešanā (*Agreement on Co-operation on Anti-competitive Activities*) paredz sekmēt gan tirdzniecību, gan investīcijas.

Eiropas Komisija, lai iedrošinātu Eiropas uzņēmējus apgūt Japānas tirgu, ir izveidojusi EXPROM programmu, kas paredz eksporta sekmēšanu un biznesa iespēju attīstīšanu Japānā. Daļa no programmas „Gateway to Japan” – paredz jaunu un novatorisku produktu ieviešanu Japānas tirgū, kā arī izcelt un reklamēt tos produktus, kas jau guvuši atzinību citos tirgos.

Darbaspēks un nodarbinātība

Nodarbinātība

2012.gadā iedzīvotāju skaits virs 15 gadiem Japānā bija 11 098 000, no tiem ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits – 6 555 000. No tiem nodarbināti ir 6 270 000 jeb 56.5% no visiem iedzīvotājiem (vecumā virs 15 gadiem). Salīdzinājumā ar 2011.gadu nodarbināto skaits ir samazinājies par 0.3%. Lielākā daļa, aptuveni 70% strādājošo, nodarbināti pakalpojumu sektorā. Rūpniecībā strādā 17% darbaspēka, celtniecībā - 8%, lauksaimniecībā un zvejniecībā - 4%.

2012. gadā bezdarba līmenis bija 4.3%, kas ir par 0,3 procentu punktiem mazāks nekā iepriekšējā gadā.

Avots: Statistics Bureau – <http://stat.go.jp>

Darba likumdošana

Japānā darba attiecības regulē vairāki normatīvie akti: Likums par darba standartiem, Likums par minimālo atalgojumu, Likums par drošību un veselību kaifīgos darba apstākļos u.c.

Stājoties darbā darba ņēmējs un darba devējs slēdz rakstisku darba līgumu. Parasti darba līgums tiek slēgts uz nenoteiktu laiku. Darba līguma termiņš nedrīkst pārsniegt 3 gadus (augstākais ir 5 gadi, ja darba ņēmējs ir eksperts kādā nozarē un ja darba ņēmēja vecums pārsniedz 60 gadus). Darba devējs var noteikt darbiniekam pārbaudes laiku, ne ilgāku par 3 mēnešiem.

Darba nedēļas ilgums nedrīkst pārsniegt 40 stundas (8 stundas dienā). 44 stundas ilga darba nedēļa ir atļauta uzņēmumos ar 10 darbiniekiem skaistumkopšanas, mazumtirdzniecības, veselības, ēdināšanas un izklaides jomā. Pusdienu pārtraukums ilgst vismaz 45 minūtes, bet, ja darba diena ilgst vairāk par 8 stundām - 60 minūtes. Darba devējam jānodrošina vismaz 1 brīva diena nedēļā.

Ja paredzēts nodarbināt darbinieku ilgāk par likumā noteikto darba laiku, tad darba devējam jāvēršas ar iesniegumu Darba standartu birojā. Samaksa par virsstundām:

- 25% par darbu pēc darba laika beigām;
- 50% par darbu pēc darba laika beigām, ja virsstundas pārsniedz 60 stundas mēnesī;
- 35% par darbu brīvdienās;
- 50% par darbu naktī (no 22:00 līdz 5:00);
- 75% par darbu naktī, ja virsstundas pārsniedz 60 stundas mēnesī;
- 60% par darbu brīvdienā naktī.

Gadskārtējā atvaļinājuma ilgums ir atkarīgs no darba stāža, bet parasti tas ir 10 līdz 20 dienas.

Darba alga izmaksājama vismaz reizi mēnesī. Minimālā darba samaksa ir noteikta katrā reģionā (prefektūrā) un atsevišķās nozarēs. Mēnešalgā iekļaujama ne tikai darba alga, bet arī piemaksas. Izplatītas ir ziemas un vasaras prēmijas. Tradicionāli Japānā atalgojuma palielināšanu noteicis darba stāžs, bet pašlaik aizvien vairāk darba samaksas lielums atkarīgs no sasniegtajiem darba rezultātiem.

Ja darba ņēmējs grib pārtraukt darba attiecības, tad darba devējs par to jābrīdina 2 nedēļas iepriekš, ja darba devējs - tad darba ņēmējs jābrīdina vismaz mēnesi iepriekš.

Avots: http://www.jetro.go.jp/en/invest/setting_up/laws/section4/

Uzņēmējdarbības veidi

Pārstāvniecība

Pārstāvniecība veic visus nepieciešamos priekšdarbus, lai ārvalstu uzņēmums varētu uzsākt pilna biznesa cikla uzņēmējdarbību Japānā. Pārstāvniecības var veikt tirgus pētījumus, vākt informāciju, iegādāties preces un izvērst reklāmas pasākumus, taču tām ir aizliegts nodarboties ar tirdzniecību. Pārstāvniecībai nav vajadzīga reģistrācija. Pārstāvniecība nedrīkst atvērt kontu bankā vai nomāt nekustamo īpašumu kā juridiska persona. Līgumus šādos gadījumos jāparaksta ārvalstu uzņēmumam vai pārstāvniecības pārstāvim kā privātpersonai.

Filiāle

Filiāle var uzsākt darbību pēc filiāles reģistrācijas, biroja telpu atrašanas un biroja pārstāvja iecelšanas. Filiāles sniegtos pakalpojumus nosaka ārvalstu uzņēmums. Filiālei nav atsevišķa juridiska uzņēmuma statuss, tādēļ par visām filiāles finanšu saistībām ir atbildīgs ārvalstu uzņēmums. Taču filiāle kā juridiska persona var atvērt bankas kontu un nomāt nekustamo īpašumu.

Meitas uzņēmums

Ārvalstu uzņēmums var dibināt Japānā meitas uzņēmumu kā akciju sabiedrību (Kabushiki-Kaisha (K.K.)), sabiedrību ar ierobežotu atbildību (Godo-Kaisha (LLC)) vai kādu no citiem uzņēmējdarbības veidiem, ko paredz Japānas uzņēmējdarbības likums. Reti izvēlas dibināt pilnsabiedrību (Gomei-Kaisha) un komandītsabiedrību (Goshi-Kaisha), jo dalībniekiem šajos gadījumos ir neierobežotas saistības pret uzņēmumu. Meitas uzņēmums ir no mātes uzņēmuma atsevišķa sabiedrība, tādēļ ārvalstu uzņēmums nes pilnu atbildību par katra līdzdalībnieka finanšu saistībām, kas rodas meitas uzņēmuma darbības rezultātā. Vēl ārvalstu uzņēmums var investēt Japānā ar Japānas uzņēmuma starpniecību, neizveidojot meitas uzņēmumu, bet kopuzņēmumu vai investīciju sabiedrību.

Akciju sabiedrība

Akciju sabiedrības (Kabushiki Kaisha) pārvaldi nodrošina direktori un citas amatpersonas. Akcionāru atbildību nosaka ieguldīto akciju apjoms. Lai akciju sabiedrību reģistrētu, nepieciešams notariāli apstiprināts dibināšanas līgums ar uzņēmuma aktivitātēm un mērķiem, katras parakstītās akcijas apliecināšana izziņa, bankas izziņa, kas apliecina parakstītā kapitāla (akciju) vērtību, dibināšanas protokols un visu amatu nosaukumu saraksts. Reģistrācijas nodeva atkarīga no pamatkapitāla lieluma.

Akciju sabiedrību vada valde ar vismaz 3 direktoriem, kurus ievēl akcionāru kopsapulcē vai uz dibināšanas līguma pamata. Direktors amatā nevar būt ilgāk par diviem gadiem. Direktors par uzņēmumam kaitnieciskajām darbībām atbild gan citu (trešās puses), gan kompānijas priekšā.

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību

Sabiedrība ar ierobežotu atbildību (Godo-Kaisha) ir neatkarīga juridiska persona. Daļu turētāji ir atbildīgi par uzņēmuma saistībām savu ieguldījumu apmērā. Uzņēmumu vada vairāki direktori. Atkarībā no statūtiem, dalībniekiem var nebūt proporcionālas balss tiesības. Likvidācijas gadījumā tiem var piešķirt dažādas tiesības uz dividendēm.

Līgumsabiedrība ar ierobežotu atbildību

Japānā uzņēmējdarbību var veikt nodibinot līgumsabiedrību ar ierobežotu atbildību (Yugen Sekinin Jigyo Kumiai). Līgumsabiedrību veido akcionāri, kuriem ierobežota atbildība pret uzņēmuma saistībām. Sabiedrības iekšējos noteikumus nosaka akcionāru noslēgta vienošanās. Nodokļi tiek nomaksāti no akcionāru peļņas.

	Akciju sabiedrība (Kabushiki-Kaisha)	SIA (Godo-Kaisha)	Filiāle (pārstāvniecība)
Pamatkapitāls	0¥ vai vairāk	0¥ vai vairāk	Nav nepieciešams
Dalībnieku skaits	1 vai vairāk	1 vai vairāk	---

Dalībnieku atbildība pret kreditoriem	Ierobežota līdz ieguldījuma apjomam	Ierobežota līdz ieguldījuma apjomam	Nav ierobežota
Izmaiņas pamatkapitāla daļās	Var noteikt statūtos, ka direktoru valdei jāapstiprina akciju īpašnieka maiņa.	Pamatkapitāla daļu nonākšana citiem dalībniekiem; saskaņā ar dalībnieku kopsapulces lēmumu	Nav dalības pamatkapitālā
Nepieciešamo amatpersonu (izpildītāju) skaits	3 vai vairāk direktori, 1 vai vairāki auditori 1 vai vairāki pārstāvošie direktori ¹	Minimums nav noteikts. Būtībā visi dalībnieki ir amatpersonas, taču var tikt iecelts pārstāvis.	1 vai vairāki pārstāvji Japānā
Ar likumu noteiktais amatpersonu termiņš	2 gadi direktoriem, 4 gadi auditoriem	Nav ar likumu noteikts	Nav ar likumu noteikts
Akcionāru kopsapulču regularitāte	Kā priekšnoteikums – katru gadu	Nav nepieciešams	Nav nepieciešamības
Iespēja izsolīt pamatkapitālu publiskajā piedāvājumā	Iespējams	Nav iespējams	Pamatkapitāla nav

Avots: http://www.ietro.go.jp/en/invest/setting_up/laws/section4/

Nodokļu sistēma

Japānā ar nodokli apliek ienākumus, īpašumu un patēriņu valsts, prefektūras un pašvaldību līmenī.

Iedzīvotāju ienākuma nodoklis (IIN)

Iedzīvotāju ienākuma nodoklim ir progresīvas nodokļu likmes. Pastāvīgie rezidenti IIN maksā par ienākumiem, kas gūti Japānā un ārpus tās. Ārvalstnieki IIN maksā par Japānā gūtajiem ienākumiem.

IIN likmes:

Nodokļu bāze (JPY)	Nodokļu likme
Līdz 1 950 000	5%
1 950 000 – 3 300 000	10%
3 300 000 – 6 950 000	20%
6 950 000 – 9 000 000	23%
9 000 000 – 18 000 000	33%
virs 18 000 000	40%

Norādītajās likmēs nav iekļautas pašvaldību (3–10%) un reģionālās (2–3%) nodokļu likmes.

Kopējā IIN likme, ieskaitot vietējos nodokļus var sasniegt 50%, kas ir viena no augstākajām pasaulē.

Ienākumus no peļņas pieskaita regulāriem ienākumiem, un nodokļu likme ir identiska nodokļu likmei no regulāriem ienākumiem.

2 izņēmumi:

- 1) Ienākumi no nekustamā īpašuma pārdošanas:
  - a. Ja īpašums pieder ne ilgāk par 5 gadiem – piemēro papildus 10% likmi īpašuma pārdevējam,
  - b. Ja īpašums pieder ilgāk par 5 gadiem - piemēro papildus 5% likmi īpašuma pārdevējam,
- 2) Ienākumiem no kapitāla daļām/akcijām piemēro 10% nodokļu likmi.

Sociālā apdrošināšana

Sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme (darba devēja daļa) – 15,086%.

Sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme (darba ņēmēja daļa) – 14,301%.

Uzņēmuma ienākuma nodoklis (UIN)

Uzņēmuma ienākuma nodokļa standarta likme ir 25,5% fiskālam gadam, kas sākas 2012.gada 1.aprīlī. Šo likmi piemēro uzņēmumiem ar akciju kapitālu lielāku par 100 milj. JPY. Papildu nodoklis 3% apmērā ir jāmaksā 3 gadus sākot no 2012. gada 1. aprīļa. Tādējādi uzņēmuma ienākuma nodoklis ir 28,05%; pēc trim gadiem 25,5%.

No 2012. gada 1. aprīļa līdz 2015. gada 31. martam maziem un vidējiem uzņēmumiem (ienākuma apjoms 8 milj. JPY) nodokļu likme ir 15% (samazinājums no 18%). Kopā ar papildus nodokli jāmaksā 16,5% iepriekšminētajā periodā.

Uzņēmumiem jāmaksā iedzīvotāju nodoklis pašvaldībām, kuras likme var mainīties atkarībā no tā, kurā pašvaldībā uzņēmums atrodas. Otrs nodoklis, kas jāmaksā pašvaldībām, ir vietējais uzņēmuma nodoklis, kas iedalās peļņas nodoklī un, tā saucamajā, faktoru nodoklī. Faktoru nodoklim ir 3 komponenti: progresīvas likmes līdz 7,2% no apliekamā ienākuma; 0,48% no pievienotās vērtības un 0,2% no akciju kapitāla.

Reālā uzņēmuma ienākuma nodokļa likme ir aptuveni 38% (samazinājums no 41%).

¹ vienam jābūt japānim (vismaz reģistrētam Japānā)

Ieturamais nodoklis

Dividendes - 20% (no 2013. gada 1. janvāra būs papildus nodoklis 2,1%, tad kopā 20,42%)

Procentu likmes – 20% (no 2013. gada 1. janvāra - 20,42%)

Depozīti – 15% (no 2013. gada 1. janvāra – 15,315%)

Autoratlīdzība – 20% (no 2013. gada 1. janvāra – 20,42%)

Latvijai un Japānai nav noslēgts Līgums par dubultu neaplikšanu ar nodokļiem.

Patēriņa nodoklis

Patēriņa nodoklis ir līdzīgs pievienotās vērtības nodoklim, ar kuru tiek apliktas preces un pakalpojumi. Nodokļa likme ir 5% (4% - valstij un 1% - prefektūrai). No 2014.gada 1.aprīļa likme palielināsies līdz 8% un no 2015.gada 1.oktobra – līdz 10%.

Mantojuma nodoklis

Visiem Japānas rezidentiem, arī dzīvojošiem ārpus valsts, ir saistošs mantojuma nodoklis. Ārvalstniekiem jāmaksā nodoklis tikai par Japānā mantoto kapitālu. Nodoklim ir progresīvas likmes no 10 – 50%, atkarībā no kapitāla vērtības.

Zemes nodoklis

Piemēro gan privātpersonām, gan uzņēmumiem. Pamatlikme ir 0.15% no zemes vērtības. Izņēmumi ir, piem., dzīvojamās platības.

Nekustamā īpašuma iegādes nodoklis

Pamatlikme ir no 3%-4%.